

Golfbanen: een aanwinst voor natuur en landschap

“Liever golfers dan varkens”, kopte de Volkskrant een paar jaar geleden in een paginagroot artikel over de succesvolle opmars van de golfsport in Nederland. Het was een citaat dat in de mond werd gelegd van de Brabantse Milieufederatie (BMF). Een ‘one-liner’, die aardig de kern aangeeft hoe de BMF tegen golfbanen aankijkt, maar misschien ook enige uitleg vraagt. In dit artikel gaan we in op de ervaringen van natuur- en milieuorganisaties in Brabant over de opmars van de golfsport in de afgelopen tien jaar en op de visie van de BMF op plannen voor nieuwe golfbanen.

Door Toine Cooijmans

Een snelle groei van de golfsport

In Nederland golfen inmiddels zo'n 180.000 mensen en de Nederlandse Golf Federatie verwacht dat dit aantal voorlopig met 10% per jaar blijft groeien. Brabant lijkt de hoogste golfdichtheid van Nederland te hebben. De verklaring daarvoor wordt gezocht in 1) het ondernemende karakter, 2) de Bourgondische levensstijl en 3) de sportinteresse van Brabanders in het algemeen. Die laatste schijnt belangrijk hoger te liggen dan het landelijk gemiddelde. Rond 1930 werden de eerste drie golfbanen in Brabant geopend, Toxandria bij Molenschot, De Dommel bij Sint-Michielsgestel en Eindhovensche Golf bij Valkenswaard. Het duurde tot begin jaren zeventig voordat de vierde baan er kwam. Daarna zette zich eerst een gestage, later een snelle groei in. Vanaf begin jaren negentig is er gemiddeld één golfbaan per jaar bijgekomen, momenteel liggen er ruim 30. Wat opvalt is de concentratie rond de grote steden, in het bijzonder Eindhoven. Gezien de groei van het aantal golfers is er nog vraag naar heel wat nieuwe banen. Bij de BMF zijn 10 plannen bekend voor nieuwe banen en evenveel voor de uitbreiding van bestaande.

Overheidsbeleid voor golfbaanlocaties

Het rijksbeleid voor golfbaanlocaties is helder, namelijk: geen uitbreiding en aanleg van golfbanen in kerngebieden van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het provinciale beleid is geformuleerd in het nieuwe streekplan 2002. Samengevat komt het erop neer dat nieuwe golfbanen niet mogen worden aangelegd in de Groene Hoofdstructuur (GHS), die iets ruimer is dan de EHS. Een uitzondering wordt gemaakt voor gebieden die zijn aangemerkt als 'belangrijk voor struweelvogels', wanneer tenminste wordt voldaan aan 'aanvullende voorwaarden'. In dassenleefgebieden mogen zeker geen nieuwe golfbanen komen. Voor uitbreiding van golfbanen geldt een zelfde bescherming van de GHS. In dassengebieden mag slechts beperkt worden uitgebreid. Ook voor gebieden gelegen in de zogenaamde 'Regionale Natuur- en Landschapseenheden' (RNLE's) en voor gebieden met een 'bijzondere watersituatie' zijn regels geformuleerd. De natuur- en milieuorganisaties kunnen zich vinden in dit nieuwe beleid ten aanzien van golfbanen. Ook de Nederlandse Golf Federatie zegt er mee te kunnen leven.

Toine Cooijmans is medewerker ruimtelijke ordening en landelijk gebied bij de Brabantse Milieufederatie.

Dit artikel is een ongewijzigde herdruk van een artikel dat eerder in het lijfblad van “Het Brabants Landschap” stond. Onder het motto “Keep your friends close, but your enemies closer” leek het Greenkeeper een aardig idee om dit artikel te herplaatsen in ons blad. Hoewel de tijden van hevige polemiek tussen de voor en tegenstanders van golf achter ons liggen is het nog steeds belangrijk om op de hoogte te zijn hoe milieubeweging aankijkt tegen het verschijnsel golf.

De redactie.

Veel ruimte voor weinig mensen

Natuur en landschap in Brabant staan er, ondanks lichtpuntjes, zorgelijk voor. Verzuring, verdroging en versnippering hebben in onze provincie harder toegeslagen dan elders in het land. En de weg terug naar een rijke natuur en een fraai landschap is weerbarstig. Toch zou het met ons welvaartsniveau moeten kunnen lukken om die weg 'terug' in te slaan. Het is bovendien een kwestie van je verantwoordelijkheid nemen, en dan slaat 'je' op de maatschappij in haar geheel. Het versterken van de biodiversiteit kan ook nog eens perfect samengaan met het creëren van aantrekkelijke landschappen, waarin mensen in hun vrije tijd graag wandelen of fietsen.

Dit vergt van de overheid een doortastend beleid en van burgers en ondernemers verantwoordelijkheidszin. Dit betekent in de ogen van de BMF dat je van ieder die ruimte claimt, mag verwachten dat hij in één moeite door de kwaliteit van die ruimte verbetert. Dat geldt voor bijvoorbeeld agrarische ondernemers en huizenbouwers, maar ook voor planners van golfbanen. Daarbij komt dat golfbanen relatief veel ruimte beslaan, voor relatief weinig mensen. Een gemiddelde baan van 18 holes bestrijkt al gauw 55 tot 60 hectare. De aanleg van een golfbaan gaat gepaard met kunstmatige ingrepen in het landschap en met verstoringen als bebouwing, parkeervoorzieningen en verlichting. Ook het

gebruik is redelijk intensief, denk aan zaken als beregening, het gebruik van bladblazers en het aanwenden van wormdodende middelen. Dit maakt dat de overheid golfen aanmerkt als een intensieve vorm van recreatie, iets wat we ook terugzien in gerechtelijke uitspraken. Als het gaat om de toegankelijkheid van het buitengebied voor de 'gewone' zeg maar 'economisch minder draagkrachtige' recreant, blijft een golfbaan, ondanks de trend naar een ruimere openstelling, zijn beperkingen houden. Dit alles rechtvaardigt dat eisen gesteld mogen worden aan de keuze

van de locatie en de inrichting van een golfbaan. **In sommige gevallen een aanwinst voor het landschap**

De BMF ziet golfbanen als een middel om lelijke, uitgekede landschappen op te knappen, waarbij natuurwaarden kunnen toenemen. Mooie voorbeelden zijn golfbanen op oude vuilstorten, zoals Meerendonk bij 's-Hertogenbosch en Gulbergen bij Nuenen. Je kunt ze zien als een vorm van 'nuttig hergebruik' van de ruimte. Op deze locaties verhogen golfbanen de belevingswaarde van het landschap.

Niet alle golfbanen liggen op de goede plek

Een aantal plannen voor nieuwe golfbanen stuit op verzet van de natuur- en milieubeweging. Initiatieven om golfbanen te realiseren op plaatsen die ofwel ecologisch waardevol ofwel landschappelijk zeer aantrekkelijk zijn, worden nog regelmatig ontwikkeld. Vanuit een korte termijn denken is dit begrijpelijk: de golfers kunnen dan meteen na aanleg in een prachtige omgeving aan de slag. Verantwoordelijkheidszin voor de kwaliteit van de openbare ruimte is in die gevallen vér te zoeken. Velen weten zich nog te herinneren hoe de BMF en Brabants Landschap in de jaren '80 succesvol actie ondernamen tegen de geplande golfbaan op de Spinsterberg onder Heeze. Anders zou een uitgestrekt een aaneengesloten bos- en heidegebied, van de rand van Eindhoven tot de Belgische grens, onherroepelijk zijn verstoord. De Raad van State was nodig om deze aanslag te verhinderen (uitspraak in 1987). Minder succes hadden de acties tegen Overbrug bij Helmond en de golfbaan op landgoed De Utrecht. Hoe weerbarstig de praktijk van de ruimtelijke ordening is, blijkt uit het voorbeeld van golfbaan de Hoge Vorssel bij Nistelrode. De baan was al gerealiseerd toen de rechter bepaalde dat het in dit natuurgebied eigenlijk niet gemogen had. Vandaag de dag gaat het doorgaans om golfbanen die aan de randen van natuurgebieden knabbelen. Datzelfde knabbelen zien we ook bij de aanleg van woonwijken, bedrijventerreinen en (spoor)wegen. De optelsom van al die klein aantastingen is een groot probleem voor de schaarse natuur.

De 'hotspots' van dit moment

Momenteel zijn vier plannen in procedure waarin de natuur- en milieuorganisaties geen heil zien. 1) De Bronzenwei - oorspronkelijk: 'de baron zijn wei' - bij Geldrop is gepland in de steeds smaller wordende groene buffer tussen Eindhoven en Geldrop. Hier ligt de laatste kans op een robuuste verbinding tussen Gijzenrooi, reservaat van Brabants Landschap, en de Urkhovense Zegge, ook wel Collse Zegge genoemd, floristisch het rijkste gebied van Brabant. Het plan is in eerste instantie bij de Raad van State gesneuveld, maar de gemeente houdt er vooralsnog hardnekkig aan vast. 2) De Houtens onder Son is een oud stukje arcadisch cultuurlandschap, gelegen aan de westzijde van de A50. Ecologisch vormt het één geheel met de aangrenzende gemeentebossen. Eerder zei de gemeente toe dat deze zone gespaard zou blijven van drukke recreatievormen. Een golfbaan met ontsluitingsweg en een groot clubhuis met openbare horeca valt daar kennelijk niet onder. Tot twee keer toe is het plan al gesneuveld bij de Raad van State, maar de gemeente blijft, met name om financiële redenen, een goede alternatieve locatie bij Sonniushoek afwijzen. 3) De Dommel onder Sint-Michielsgestel, tegen landgoed Zegenwerp aan, wil uitbreiden

ten koste van een stuk bos, wat in strijd is met het rijksbeleid. De uitbreiding is volledig gepland in een dassengebied, wat volgens het nieuwe Streekplan niet kan. 4) ook bij golfbaan Om de Haenen, tussen Teteringen en landgoed Oosterheide, is de GHS in het geding. Het is een belangrijk recreatief uitloophoek voor de inwoners van Teteringen. Inrichting als aantrekkelijk agrarisch cultuurlandschap met natuurwaarden - Natuurmonumenten stelde reeds een plan op - ligt dus eerder voor de hand. Dan is er ook nog eens een goede alternatieve locatie voor de golfbaan.

Vroegtijdig overleg met de milieubeweging kan helpen

In de bovenstaande gevallen houden de initiatiefnemers vast aan hun plannen, ondanks de kritiek van de milieuorganisaties. Het kan echter ook anders, zoals Coudewater bij Rosmalen laat zien. Hier wilde de initiatiefnemer een deel van landgoed De Wamberg, dat onder de GHS valt, bij de golfbaan betrekken. Na gesprekken met de BMF zag men hiervan af. Op voorstel van de BMF wordt nu een gebied toegevoegd, dat al lang op de nominatie staat om bebouwd te worden.

Bovendien zegden de initiatiefnemers toe om bij de inrichting van het landschap de oude kleinschalige structuur te behouden en deels zelfs te herstellen. Niet alleen door de locatiekeuze, ook door de inrichting kan een golfbaan, in plaats van verlies, juist winst betekenen voor natuur en landschap. Ook in Oss-Zuid en Waalre zijn plannen in ontwikkeling waar natuur- en milieuorganisaties 'meedenken' over de randvoorwaarden waaronder een golfbaan aanvaardbaar is.

De toekomst

Zoals uit het vorenstaande is op te maken, heeft de BMF niets tegen golfen, maar komt zij wel op voor kwetsbare locaties. De BMF is ervan overtuigd dat wanneer de golfsector enerzijds van de mooie plekjes kan afblijven en anderzijds de durf aangaat en de creativiteit ontplooit om van een lelijke plek een mooie te maken, zij het groene imago van de golfsport belangrijk zou opvijzelen. Om de golfsector richting te geven bij het zoeken naar geschikte locaties, zouden in de uitwerkingsplannen van het Streekplan, onder regie van de Provincie, de geschikte plekken in Brabant kunnen worden aangewezen.

